

Teorie a přístupy v SP 2

PHDR.HANA PAZLAROVÁ, PH.D

Opáčko 😊

- Jak můžeme využít znalost teorií v praxi?
- Které představitele psychodynamických teorií znáte?
- Jak je možné využít znalost psychodynamických teorií v SP?

- Co se vám vybaví pod humanistickou a existenciální filozofií?
- Znáte nějaké představitele?

Humanistické a existenciální teorie

- Ve filozofii odlišný význam, v SP vnímány oba směry jako humanistické
- Soustředění na člověka jako autonomní osobnost a jeho vnitřní svět
- Často řeší otázky smyslu života a jeho transcendentálním přesahům

Přístup zaměřený na klienta

- Formuloval americký psycholog Carl R. Rogers
- Vychází z předpokladu, že v každém člověku je přítomna „sebe-aktualizační tendence“ využitelná pro řešení těžkostí.
- V podpůrné atmosféře, se tento mechanismus aktivuje a je rozhodující ke změně klienta a jeho života

Podmínky podpůrného prostředí

- Autentičnost – pomáhající prožívá a reflektuje postoje, které v něm klient vyvolává. Prožitek a sdělení musí být v souladu
- Akceptace – bezpodmínečné pozitivní přijetí bez hodnocení, snaha vidět situaci očima klienta
- Porozumění – napojení pomáhajícího na klienta, které mu umožní chápat klientovu psychiku,

- Oceňování a akceptování lidé si sebe více váží, mění své sebepojetí, což je klíčové pro změnu celé osobnosti
- Soustředění na aktuální prožitky klienta, minulost není rozhodující
- Důraz na osobní rozvoj klienta

„Dobrý život“ jako proces

(podle Drápely 1997)

- Otevřenost prožívání, přijímání toho co život přináší
- Vzdůst existenciální kvality života, člověk se nesnaží život ovládat, ale účastnit se na něm
- Vzdůstá důvěra v organismus, člověk je více veden vlastním organismem než okolím
- Plné společenské fungování, angažování v situacích tady a teď

- Rogersovo pojetí mělo velký vliv ve 2.pol. 20.st., později kritizován za přílišný optimismus, soustředění na osobu klienta a opomíjení sociálního okolí klienta

- Jak lze přístup zaměřený na klienta využít v SP?

Využití v SP

- Optimismus vůči možnostem klienta
- Rozvoj dovedností pracovníka (např. empatie, techniky aktivního naslouchání)

Transakční analýza

- E.Berne – inspirován psychoanalýzou, ale lidi vnímá jako více autonomní a schopné řídit vlastní život

Transakční analýza sestává ze 4 částí:

- Strukturální analýza
- Transakční analýza
- Analýza her
- Analýza scénáře

Strukturální analýza

Tři úrovně nazírání světa

- Rodič – příkazy, zákazy
- Dítě – sebestřednost, těkavost, kreativita, spontánnost
- Dospělý – racionální řízení vztahu mezi rodičovským a dětským nazíráním a okolním světem

Transakční analýza

- Analýza interakcí mezi různými úrovněmi osobností jednotlivců
- Interakce komplementární, nekomplementární ; zjevné a skryté
- Problémy nastávají, pokud interakce nejsou komplementární

Komplemetární transakce – problémy nevznikají

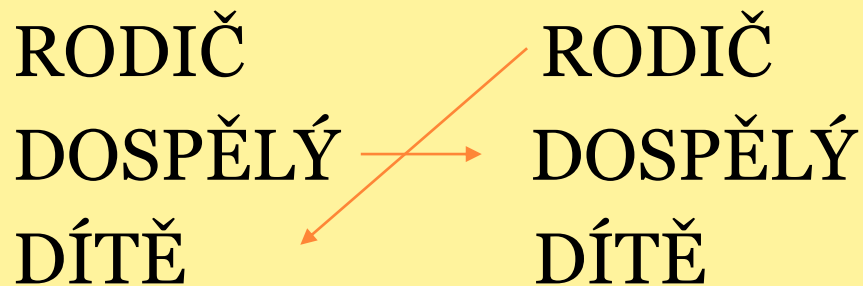
- Rovnoběžná – stejná úroveň na obou stranách

RODIČ		RODIČ
DOSPĚLÝ	↔	DOSPĚLÝ
DÍTĚ		DÍTĚ

- Šikmá – na jiné úrovni, ale doplňující se

RODIČ		RODIČ
DOSPĚLÝ	↗	DOSPĚLÝ
DÍTĚ	↘	DÍTĚ

Nekomplementární transakce – problémy vznikají

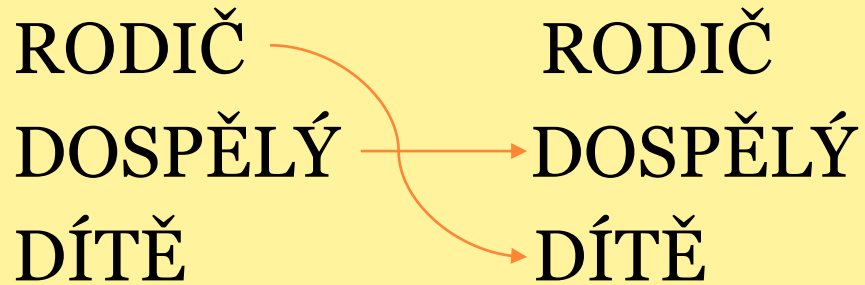
Příklad:

Dospělý se obrací na Dospělého: „Nevíš, kde mám hodinky?“

Rodič reaguje na dítě: „Tam, kde sis je nechal“

Skryté transakce – problémy vznikají

Příklad:

Dospělý se ptá Dospělého (formální otázka), ale zároveň Rodič Dítěte (intonace): „Jak to, že jsi tu ještě neuklidil?“

Analýza her

- Jak účastníci interakce naplňují svoje potřeby a z jaké životní pozice vycházejí

Životní pozice v transakční analýze

- Já jsem OK – Ty jsi OK (sebe i druhé vnímáme pozitivně)
- Já jsem OK – Ty nejsi OK (sebehodnocení +, hodnocení druhých -, tendence obviňovat, kritizovat)
- Já nejsem OK – Ty jsi OK (sebehodnocení -, hodnocení druhých +, pocity méněcennosti, nekompetentnosti)
- Já nejsem OK – Ty nejsi OK (kritika vůči sobě i druhým)

Analýza scénáře

- Analýza transakcí proběhlých v minulosti
- Minulost ovlivňuje aktuální životní pozici i transakce
- Scénáře vznikají působením okolí v dětství

Cvičení:

Příklady formujících vět

- K čemu lze v SP využít znalost transakční teorie?

Využití v SP

- Citlivost vůči analýze komunikace
- Schopnost identifikace ne/funkčních komunikačních vzorců

Existenciální teorie

- Reagují na individualizaci života jednotlivce a změnu procesu vytváření jeho identity – existenciální otázky v životě klientů

Klíčová témata

- Svoboda a odpovědnost člověka
- Utrpení jako součást života
- Hledání identity a smyslu života
- Vyvažování protikladných stránek života (disciplína x spontaneita, sobectví x solidarita apod.)

Existenciální myšlení v pomáhajících profesích

- Rollo May (1909 – 1994)
- Ronald D. Laing (1927 – 1989)
- Fritz Perls (1893 – 1970)
- Victor E. Frankl (1905 – 1997)

Rollo May

- Americký existenciální psycholog
- Zabýval se definicí stádií psychického vývoje
- Love and Will (1969) – postavil se proti „sexuální revoluci“ a myšlence „volné lásky“ – separace lásky a sexuality povede k apatii

Formuloval 5 druhů lásky

- Sex – snížení pudové tenze
- Eros – kreativní ukájení touhy
- Philia – bratrská láska
- Agapé – pečující láska, služba k bližnímu
- Autentická láska – integrace předchozích

Ronald D. Laing

- Skotský psychiatr
- Vycházel z psychoanalýzy
- Zabýval se existenciálními předpoklady vzniku psychických onemocnění

- Antipsychiatrie – psychická onemocnění jako reakce na sociální prostředí a patologii společnosti

Fritz Perls

- Americký psycholog německo-židovského původu
- Zakladatel (spolu se ženou Laurou) „gestalt terapie“ – založena na analýze stavu tady a teď, bez spekulací o příčinách
- Člověk je úzce spojen s prostředím a jeho psychický stav nelze pochopit bez znalosti prostředí
- Terapeutické techniky blízké psychodramatu a hře – vliv vztahu k umění (předválečná avantgarda, dadaismus..)

Viktor E. Frankl

- Rakouský neurolog a psychiatr židovského původu (rodina z Pohořelic u Brna)
- Zakladatel existenciální analýzy a logoterapie
- Za 2.svět.války prošel koncentračními tábory, většina rodiny vč. rodičů a manželky zahynula
- Již v průběhu internace promýšlel základy logoterapie – „přežije ten, kdo má pro co žít“

Logoterapie

- Hledání smyslu
- Absence smyslu vede k frustraci a existenciálnímu vakuu

Smysl může člověk najít

- Ve vykonání činu
- V prožitku (nejhodnotnější je láska)
- V utrpení (vnímaném jako součást života)

Existenciální sociální práce

- Orientace na zdravé a funkční
- Zdůraznění hodnota klienta
- Pracovník je partnerem (ne expertem)
- Pracovník podporuje klienta v sebereflexi
- Napomáhá odhalování různých interpretací a hledání smyslu